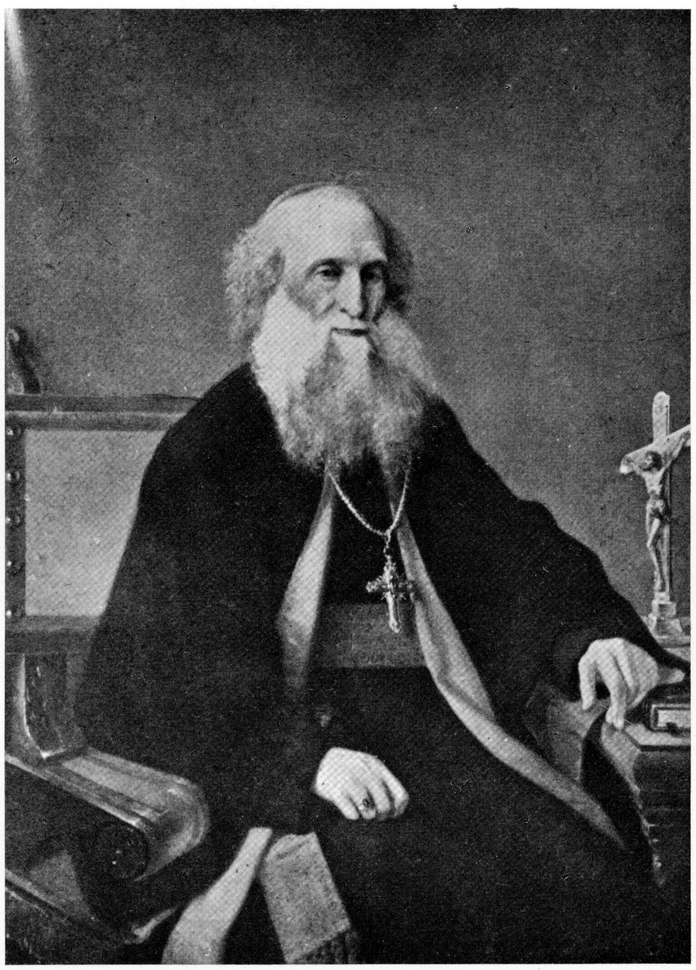

ԳԵՐՊ· ԳԷՈՐԳ ԱՐՔՊՍ· ՀԻՒՐՄԻԶԵԱՆ

Այսպէս Մուրատեան Վարժարանը կը սկսէր իր երկրորդ շրջանը, այս անգամ Ֆրանսա, ուր պիտի գործէր շուրջ քառորդ դար, իր վրան դրաւելով երկրին մտաւորականներուն եւ քաղաքական անձնաւորութիւններուն ուշադրութիւնը: Իսկ Հայերուն համար պարծանք ու ազգային հպարտութիւն· շատերէն մէկը յիշելու համար, 1846ին, Յովհաննէս Տատեան երբ իր երկու զաւակները կ'արձանագրէ, շարթ մը կը մնայ վարժարանին մէջ, եւ այսպէս կը նկարագրէ իր տպաւորութիւնը· «Քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ հասանք եւ իջանք: Մեծ եղաւ ուրախութիւնս՝ տեսնելով աչքերով Մխիթարի աշակերտներուն անխոնջ աշխատանքը· Փարիզի մէջ փառաւոր ազգային վարժարան մը գոյութիւն ունի· ոչ միայն չէնքը շքեղ է, այլ դասաւանդութիւնը, կարգաւորութիւնը, Հայրերու հոգածութիւնը: Հպարտ եմ ո՛չ միայն նուաստս, այլ եւ ազգայիններ՝ որոնց պարծանքն է մանկութեան այս օրրանը»:

Ինչպէս ամէն հայ ազգին ճակատագիրն է եղած պայքարիլ ու թափառիլ, նոյնպէս եղաւ նաեւ Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանին ճակատագիրը: 1870ին փրանկ–բրուսական ահեղ թնդանօթները ստիպեցին անոր դռները փակել:

Նորեկ աշակերտները վերադարձան իրենց ծննդավայրերը· վերջին դասարաններու աշակերտները փոխադրուեցան Վենետիկ, Ռափայէլեան Վարժարան:

Հակառակ քաղաքական ու տնտեսական ծանր դէպքերուն, չէնքը չծախուեցաւ անմիջապէս, այլ անոր մէկ մասը մնաց բնակավայր, միւս մասն ալ համալսարան յաճախող ուսանողներուն տրամադրուեցաւ, որոնց Տեսուչն էր Հ· Աբրահամ Ճարեան:

1880ին, Յունուար 24ին, Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանը գնեց Կոմս Շամպրէօյնի:

Ազգային լուսաւորութեան այս կեդրոնը 25 տարիներ բեղմնաւոր կեանք մը ունենալէ յետոյ, 1870ին առժամապէս ձգեց Փարիզը, խոստանալով վերադառնալ՝ երբ ժամանակները խաղաղին, ու միացաւ քոյր Վարժարանին հետ, Վենետիկ, կոչուելով Մուրատ–Ռափայէլեան Վարժարան:

Աբբահայրը հակիրճ բայց բանիմաց հետեւեալ տողերը կ'ուղղէ Նորին Տէրութեան·

Տէր,

Կը խնդրեմ Նորին Մեծվայելչութենէն՝ որ հաճի ընդունիլ իմ ամենախոնարհ շնորհակալութիւնները եւ իմ երախտագիտութեան ջերմ արտայայտութիւնը Ձեր այդ բոլոր բարեացակամ նըշաններուն, որ Ձեր Կառավարութիւնը հաճեցաւ տալ մեր Հաստատութեան, եւ յատկապէս այն շնորհին՝ որով Ձեր Մեծվայելչութիւնը հաճեցաւ պատուել զիս: Հաճելի է ինձ, Տէր, տեսնել միշտ այս պատուին մէջ դարձեալ նոր ապացոյց մը Ձեր անսպառ բարութեան, քան այն տիտղոսները որ տրուեցան ինծի:

1848